

Sokoldalú felhasználás

■ A VIDEOTRÉNING HELYE A GYERMEKJÓLÉTI ALAPELLÁTÁSBAN

A videotréning módszerével immáron negyedik éve dolgozunk a simontornyai Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálat keretei között. Ez idő alatt megtapasztaltuk a módszer sokoldalú használhatóságát. Ezek közül kívánok bemutatni néhányat.

Beszélnünk kell azonban a módszer használata közben felmerülő kérdésekről is, amelyek elsősorban a jelentkező igények és a szolgáltatások szűkös kapacitásai által keltett feszültségekkel kapcsolatosak.

■ SZOLGÁLTATÁSI TERÜLETÜNK NÉHÁNY JELLEMZŐJE

A módszer felhasználási területeinek bemutatása előtt ejtenék néhány szót Simontornya Város Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálatáról.

Szervezetünk jelenleg 6 településen látja el szolgáltatási feladatait. Ez 10 000 lakost jelent, 2.500 gyerekkel. Az ellátott településnagyság változó. Néhányszáz fős falvacskák mellett megtalálható a néhány ezer fős lakossal rendelkező nagyobb település is. Vagyis igen eltérő kapacitásokkal és lehetőségekkel rendelkeznek az adott települések. Szolgálatunk alapelve a szolgáltatások házhoz „szállítása”. A kistelepülések számára éppen azért nehezen elérhetőek a gyermekvédelmi szolgáltatások, mert a szolgáltató centrumok nincsenek elérhető közelségben, vagy az elérhető közelségben lévők nem rendelkeznek sokoldalú, adekvát szolgáltatási skálával. A szolgáltatások elérhetővé tétele lényegi eleme a hatékony gyermekvédelmi munkának. Így bír számunkra valódi tartalommal a törvényi megfogalmazás, miszerint szociális szolgáltatási feladataink az elsődlegesek. A szolgáltató infrastruktúra kiépítése, az így használható módszerek felkutatása, szakemberek kiképzése prioritásokat élvezett már a kezdetektől a Szolgálat munkájában. Ebbe a rendszerbe szervesen illeszkedik a videotréning nyújtotta sokoldalú felhasználási lehetőség.

■ VIDEOTRÉNING ALKALMAZÁSI LEHETŐSÉGEI A GYERMEKVÉDELEMBEN, ILLETVE A CSALÁDSEGÍTÉSBN

A módszer elsajátítását követő néhány eltelteztendőben aktívan dolgoztam és dolgozom videotrénerként. A felhasználás területei preventív és intervenciós jellegűek, bár nem mindig választható el élesen a kettő. Egy-egy esetre fordított munkaóra nagymértékben függ a kezelt esetek jellemzőitől, illetve a segítségnyújtási terv más résztvevőitől.

Az általam programszerűen kidolgozott területek a következők voltak:

1. Egy rendszerbe soroltam azokat az eseteket, amelyek tipikus videotréninges esetként értelmezhetőek. Vagyis azok az ese-

tek, amelyeket a szülők röviden így fogalmaznak meg: „Hiába beszélünk, nem fogad szót a gyerek. Falra hányt borsó minden szó. Stb.” Vagyis egy ördögi kör kezdete, vagy a spirál egyik szintje.

2. A rendszerem másik sorozatát képezik a diagnosztizáltan tanulási- és magatartás-zavaros gyerekek megsegítése, kommunikációs minták megerősítése és korrigálása családon belül és iskolában egyaránt, párhuzamosan futva, mintegy egymásra hangolva a gyermeket és környezetét. Ez az igen munkás programok közé sorolható, éppen azért, mert fókusza a gyermek és környezete interakciója. Környezet alatt azt a humán környezetet értem, amelyik szerves előidézője, vagy megszüntetője is lehet egyben a gyermek tüneteinek.
3. Az átmeneti nevelésből hazakerült gyermekek családba való visszaillesztésének segítése. Kiemelten fontos szerepet tölthet be ez esetben a videotréning, mivel a képek használata valóban kézzel fogható, szemmel látható valóságot ad a (mérsékelt kvalifikált) szülő számára is.
4. Végül, inkább a családsegítés körébe tartozó felnőtt sérülttel ill. pszichiátriai beteggel együtt élő családok megtámogatása a módszer segítségével.

Az egyes számmal jelölt alkalmazási terület az, ahol tipikusan a családok motivációjával dolgozom. Hiszen megfogalmazzák problémáikat, amelyek megoldásában érdekeltek.

Némileg más a helyzet a 2. pontban összegzett esetekkel. Miért? Mert keserű, de valós tapasztalat, hogy a magatartás-zavaros gyerekektől inkább „magántanulói státuszba kényszerítéssel” igyekeznek az iskolák nagy része megszabadulni. Ez kényelmesebb megoldásnak tűnik azokkal a megoldásokkal szemben, ahol aktív és munkás együttműködés szükségeltetik más, a gyermek érdekeit jobban szolgáló megoldások keresésére.

A videotréning bekapcsolása a megoldáskeresés folyamatába aktív segítség. Felvesszük a családdal a kapcsolatot, ahol a program ismertetését követően elkezdődik a munka először a családdal. A tréning tematikája a család által megfogalmazott problémára épül. (Ha van ilyen. Eddigi tapasztalataim változóak. Általánosságban elmondhatom, hogy nem minden esetben

érzekeli mindkét fél egyformán a probléma meglétét, súlyosságának fokát.) Ezzel párhuzamosan felkeressük az iskolában az érintett osztályfőnököt. Alsó osztályokban szerencsés helyzet ez, mivel többségében egyetlen osztálytanító foglalkozik a gyerekekkel.

Cél:

- A személyspecifikus ellentét oldása. (Gondoljunk arra, ha a pedagógus nem tudja elfogadni a gyereket vagy a szülőt.)
- Támogató attitűdre való „átállítás”, majd ennek a viszonyulásnak az eredményességét azonnali visszajelzésekkel „bevésetni” a viselkedési repertoárba.
- Motiváció megeremtése az együttműködésre pedagógus-tréner, illetve pedagógus-gyerekek között
- A gyermekek szakértői véleményében megfogalmazott és javasolt pedagógiai bánásmód valóságban való begyakoroltatása. Egyszerűen elérhető közelségbe hozni a javaslatba foglaltakat. Kialakítani olyan fogalmak mögötti gyakorlati tartalmat, mint a pozitív megerősítés, azonnali visszajelzések jelentősége. Hiba helyett az elakadás fogalmát kialakítani, a kettő közötti különbséget érzékelteni. Tapasztalom az, hogy a diagnózisokban megfogalmazott „türelmes bánásmód” stb. kifejezéseket gyakran kritikaként értelmezik. Más tartalommal bír, és nem ugyanazt értik a felek alatta. Videotrénings segítségével megfogható és egyésíthető a fogalom. Mintegy összekötő elem a videotrénings a szakértői vizsgálatok elméleti háttere és a gyakorlati pedagógia között.

Ez igen nehéz és sok munkát, sok egyeztetést igénylő feladat, különösen jól kell megválogatni a visszajelzendő pozitív képeket, amelyeknek ráadásul tartalmaznia kell egy megtanítandó, vagy bevésendő mintát is.

De igen fontos területe a gyermekek védelmének. Nem állítom, hogy a videotrénings az egyetlen módszer, amely hatékonyan tudja átállítani a megszokott attitűd- és szokásrendszert. Azt viszont határozottan állítom, hogy egy gyerek tüneteinek súlyosbodása, vagy gyógyszeres kezelésre való átállítása igenis függ a „harmadik” személy (iskola) viszonyulásától. Ilyen értelemben helye van itt a szociális segítő szolgáltatásnak.

Azt is határozottan mondom, hogy a gyermekvédelem nem mehet el érzéketlenül a probléma mellett, mondván, hogy a probléma intézményesült. Az iskolai kompetenciák fejlesztésének, valamint a határok feloldását követően az új, lehetséges utak felmutatásának igenis a gyermekjóléti szolgálatok feladatai közé kell tartoznia. Különösen, ha van eszközmódszer a javítására, vagy a nem kívánt gyakorlat visszaszorítására. (Nem kívánt gyakorlat alatt a már említett „magántanulóságot” értem.) A gyermekek védelmének nem kizárólagosan a család a színtere.

Konkrét eset kapcsán tudok arról beszámolni, hogy lehet működőképes a folyamat. A gyerek, aki a tanulás- és magatartászavarai miatt került a figyelem középpontjába, alsós iskolás

korában igenis végig a rendszerben tartható volt. Ez aktív és hosszú videotrénings munkával volt elérhető, amely a családdal és az iskolai tanítóval folyt. Felsőbb osztályba kerülve a helyzet azonban rossz fordulatot vett. Minden tantárgyat más tanár tanított. Így éppen azt a készséget kellett volna a gyermeknek aktivizálnia, ami a legrosszabbul működött: alkalmazkodni a hirtelen megváltozott személyi feltételekhez.

Ez már az iskolai szervezeti és az integráció-részintegráció kérdését érinti. Itt is, de különösen az inkluzív integrációs felkészülésben lehet helye a videotréningsnek, ami már az iskolák pedagógiai programjának kompetencia-területe.

A videotrénings alkalmazásának másik nagy területe az átmeneti nevelésből hazakerült gyerekek családba való „visszaállítását” segíti. A 15/1998-as NM rendelet pontosan meghatározza a Gyermekjóléti Szolgálatok e feladattal kapcsolatos tennivalóit, amely tennivaló között speciális helyet foglal el a videotrénings. A közös munkát elkezdni már a gyermekek hazakerülését megelőző utolsó intézményi találkozásukkor érdemes. Így a tényleges hazakerülést megelőzően már némileg felkészülten fogadhatják szülők gyermekeiket. Ezt a munkát egy budapesti gyermekotthonban lévő testvérpárral és őket hazahozni kívánó édesapával kezdtük el. Sajnos a program megszakadt, mivel az édesapa meggon-dolta magát.

Néhány szóban szeretném csak megemlíteni a szűkebb értelemben a családsegítés körébe sorolható felnőtt sérült, illetve pszichiátriai betegek családtagjainak támogatását a videotrénings segítségével. Ez különösen nagy jelentőséggel bírhat a közösségi pszichiátria térhódítása esetén, illetve, ha kiépül a fogyatékosok és pszichiátriai betegek nappali és rehabilitációs ellátása. Mind a támogató- és speciális szolgálatok által is felkínálható szolgáltatásként működhet.

■ A FELMERÜLŐ IGÉNYEK KIELÉGÍTÉSÉNEK LEHETŐSÉGEI

Eddigi munkám és tapasztalataim alapján láthatóvá vált, hogy az esetek száma, és a módszer alkalmazásának lehetősége nagyobb, mint amennyire az jelenlegi lehetőségeink és elérhetőségeink mellett felkínálható. Ennek oka elsősorban, hogy a trénerként dolgozó szakemberek egyben családgondozók és/vagy munkahelyi vezetők, vagy más szolgáltatások nyújtói is egyben. Nagy a leterheltség. Ha pl. normatív finanszírozással segíteni lehetne a szolgáltatás működtetését, akkor főállású tréner is foglalkoztathatna egy-egy szolgálat. Ez hatalmas segítséget jelentene a videotrénings munkában. Ehhez azonban normatív finanszírozás formájában való munkáltatói ösztönzés rendszerét is ki kell építeni.

Bartha Éva